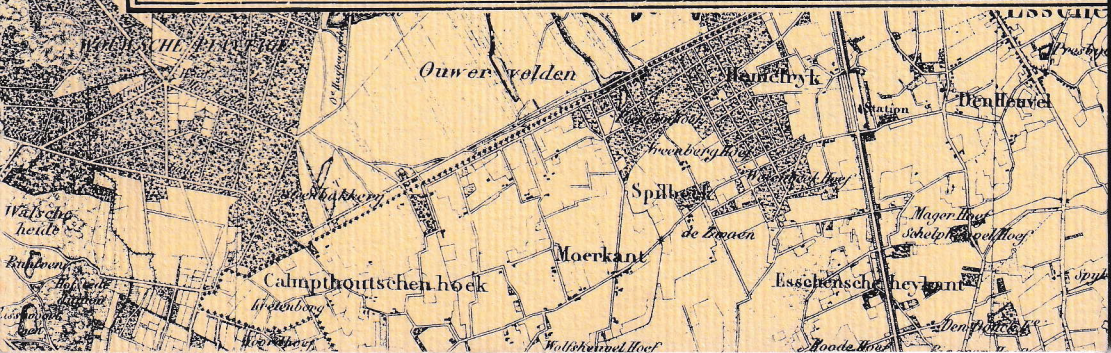

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

1 - 88

Achttiende eeuwse huwelijksperikelen

Een opmerking in een trouwboek kan soms tot interessante vondsten leiden. In het trouwboek van de schepenbank van de heerlijkheid Wouw dat loopt van 1651 tot 1721 vond ik zo een opmerking. Een klein onderzoek in het rechterlijk archief van Wouw was voldoende om tot onderstaand artikel te komen. 1)

We schrijven 1711. Op 14 oktober van dat jaar stappen Carel Dingemans Houtepen en Maria Cornelissen Heijboers naar de Wouwse schepenbank om ondertrouw aan te laten tekenen. Hij is 26 jaar en afkomstig uit Wouw en zij 24. Zij wordt vergezeld door haar moeder Maria Janssen Coopmans die weduwe is van Cornelius Heijboers. Het lijkt allemaal niets bijzonders, want zo staan alle huwelijken aangekondigd in het trouwboek. Na drie zondagse proclamaties volgt dan normaal gesproken de aantekening dat het echtpaar getrouwd is. In dit geval niet, want wat gebeurt er? Op 18 oktober verschijnt Margo Janssen Krock voor de schepenbank.

"Compareerde voor schepenen naergenoemt Margo Janssen Krock Jonge dogter woonende alhier de welcke verclaerde te protesteren tegens het voortgaen vande geboden van Carel Houtepen met Maria Corn.Heijboers, als hebbende hij Houtepen aen haer belooft te trouwen. Versoeckend der halve ophouding vant selve. Actum Wouw desen achtienden october 1711. Present schepenen alle."

Om kort te gaan: Margo Janssen Crock verzoekt om het huwelijk niet door te laten gaan omdat Houtepen beloofd heeft om met haar te trouwen. Dat wekt natuurlijk de nieuwsgierigheid op. Temeer omdat er geen enkele reden genoemd wordt. In onze tijd zou de ambtenaar van de burgerlijke stand misschien wel gelachen hebben om zo'n protest. In 1711 lachte men daar niet mee, want wie verder

De
onparceerde voor de Genue
Margo Janssen kroon Jonge Dochter
wonnende alhier de welcke verclaende te
protesteerde tegens het voortgaen van
geboden van Carel spint in met Maria
Corni Heijboers, als sijbende sij gont
aan gaen Beloft te trinnen verfoetend
der salve opsonding van selve actum
Wonne desen aofteenden october xij
deff protest de Genue alle

Het protest dat Margo Janssen Krock aantekende tegen het huwelijk van Carel Houtepen en Maria Cornelissen Heijboers. (DTB-collectie Wouw - huwelijksboek Schepenbank 1711).

41
leest in het trouwboek merkt dat het huwelijk pas op 10 september 1713 werd voltrokken. Bijna twee jaar later dus. Dat vraagt om nader onderzoek.

In het rechterlijk archief van Wouw vond ik een uitgebreid dossier van de zaak Margo Jans Crock tegen Carel Dingemans Houtepen. 2)

Voor ik de verschillende stukken uit dit dossier bespreek even de aanleiding tot het protest. Margo bleek in verwachting te zijn. En naar haar zeggen was het kind van Houtepen. Als het huwelijk met Maria Heijboers door zou gaan, zou het kind onwettig zijn en als Houtepen zou erkennen dat hij de vader was, zou hij voor de kraamkosten en het verder onderhoud van het kind opdraaien. Op 27 november reageert Carel Dingemans Houtepen op deze aantijgingen. Uit dat stuk weten we dat hij timmermansknecht is en woont binnen de heerlijkheid Wouw. Hij zegt alleen maar trouwbeloften te hebben gedaan aan Maria Heijboers en nooit aan Margo. En zeker heeft hij haar niet bezwangerd. Hij verzoekt daarom de drossaard, burgemeester en schepenen van Wouw om de schorsing te willen vernietigen. 3)

Dit stuk wordt door de voster afgegeven aan Dirck Broeders die zegt het aan haar te zullen geven. Tegen dit stuk komt Margo Janssen Crock onmiddellijk in het geweer.

RECHTZAAK.

Op 4 december 1711 verklaart Margo Janssen Crock in een zgn.rescriptie wat er allemaal is gepasseerd. Zij schildert daarin Carel Houtepen als iemand die het met zijn beloften niet zo nauw neemt:

*"....sondagh en maendagh snagts als hij des daeghs met Maria Heijboers in ondertrouw is opgenomen nochmael gedaen heeft, daer bij voegende dese woorden in substantie hoor Margo wij moeten nog soo langh wagten tot dat mijn suster getrouwt is, en dan sullen wij oock beginnen..."*4)

Loze beloften dus, want de andere dag stapt hij met Maria Heijboers naar de schepenenbank! In het stuk vraagt Margo Crock om te besluiten dat Houtepen zijn huidige bruid moet verlaten en met haar moet trouwen. Mocht dat niet

De kerel prima aprilis
Dap: en Cornelius filius illegitimus
Caroli Hautepen & marie, heijboers
Sint. Thomas wilmsen & petronilla
caroli de Decker

Op 1 april 1712 werd Cornelius geboren, een onwettige zoon van Carolus Hautepen en Maria Heijboers. Doopheffers waren Thomas Wilmsen en Petronilla Carels de Decker. Met deze vrouw zou Houtepen later in het huwelijk treden. Het feit dat het een onwettig kind was leverde hem nog wel een boete op. (DTB-collectie Wouw - doopboek pastoor 1712).

gebeuren dan wil ze betaling van de kraamkosten en moet hij het kind bij hem nemen en opvoeden.

"....in Cost en de Dranck, kleeiden en Reeden, sieck en gesont ter tijd en wijlen 't selve bequaem sal wesen om sijnen kost te kunnen winnen...."

ONDERVRAGING.

Op 31 december 1711 wordt Carel Dingemans Houtepen door de schepenbank ondervraagd. Zo willen de schepenen van hem weten

"....Of hij nu omtrent 1½ jaar heeft verkeert met Margo Janssen Crock gewoon hebbende bij Dirck Broeders, mole-naer alhier...." 5)

Verder willen zij weten of hij haar inderdaad beloofd heeft om te trouwen waarbij hij tevens gezegd zou hebben dat hij anders 100 gulden voor de armen zou verbeuren. Margo Janssen Crock heeft in een verklaring ook gezegd dat hij "zoo vaak vleeschelijke conversatie" met haar had als hij daartoe lust had. De schepenen vragen hem op de man af of dat inderdaad zo is geweest. Tenslotte willen zij nog weten of hij inderdaad in de nacht voorafgaande aan zijn ondertrouw met Maria Heijboers zijn trouwbelofte aan Margo heeft hernieuwd. Van Carel Dingeman worden ze echter niet veel wijzer want hij weigert te antwoorden en wil dat alleen maar doen in het bijzijn van zijn advocaten.

KIND.

Het lijkt voor Margo allemaal wat langzaam te gaan, want op 15 maart 1712 richt ze opnieuw een rekest tot de schepenen. Ze blijkt inmiddels niet meer bij Dirck Broeders te werken, want in het stuk wordt ze de "gewesen dienstmaeght van Dirck Broeders" genoemd. Ook Houtepen moet haast hebben gehad om te trouwen, wel niet met Margo Crock, maar met Maria Heijboers, want op 1 april 1712 wordt in Heerle Cornelius gedoopt, een onwettige zoon van Maria Heijboers en Carolus Houtepen. Ook zij was dus in verwachting toen ze ondertrouw deed met Houtepen. Hij had het er dus allemaal niet gemakkelijker op gemaakt.

Op Dage vigesima quinta aprilis
Bapt. est Carolus filius illegitimus
Caroli hautepen & marie Janssen
croch. Sūt: Cornelius hautepen
& Barbara Deckers: quoniam nō
Catarina Lere: ex commissione magistratus

Op 25 april 1712 werd Carolus geboren, een onwettige zoon van Carolus Hautepen en Maria Janssen Crock. Doopheffers waren hier Cornelius Hautepen (!) en Barbara Deckers. Voor Houtepen was het het tweede onwettige kind binnen één maand. Dat leverde hem een boete op van 60 gulden. (DTB-collectie Wouw - doopboek pastoor 1712).

Op 25 april wordt het kind van Margo Jans Crock gedoopt. In het doopboek noteert de pastoor dat deze Carolus een onwettig kind is van Carolus Houtepen en Maria Jansse Crock.

Op 26 april 1712 gaan de schepenen van Wouw met het kind van Margo naar het huis van Dingeman Houtepen, de vader van Carel Houtepen. Het kind wordt gedragen door Anna Corn.Disko, de huijsvrouw van Jan Dircksen Smits, de vroedvrouw. Bij het huis blijkt niemand thuis te zijn, waarop Cornelia Houtepen wordt ontboden, de vrouw van Pieter Janssen. Zij krijgt van de schepenen opdracht om de deur te openen. En hoewel ze volgens de verklaring van de schepenen tot tweemaal toe de deur opent zegt ze geen opdracht te hebben om die te openen

"...en dat sij met geen kint te doen en hadde...." 6)

Onverrichter zaken keren de schepenen daarom met het kind terug naar Margo Janssen.

BARENSNOOD.

Op 3 augustus 1712 volgt opnieuw een verklaring van Margo Janssen Crock. Zij woont inmiddels in Bergen op Zoom, want secretaris G.de Neve noteert daar haar verklaring.

Op 23 april 1712 *"...is verlost van een jongen soon, daer vader van is Carel Dinqemans Houtepen, verklaerende verders noijt met ijmant anders eenige vleeschelijcke Conversatie of te doen hebben gehad, noijt ofte oijt als met den voornoemde Carel Dinqemanse Houtepen die sij comparante in barensnooth voor vader heeft Erkent, ten overstaen van Gommert van Wouw, Jacobus Sanders en Pieter Wagemaekers.."*

7) U moet hierbij niet denken dat drie mannen rond het kraambed hebben gezeten, want dat was er in die tijd niet bij, zelfs de vader mocht niet aanwezig zijn. Maar in een aangrenzende kamer zullen zij geluisterd hebben naar de vroedvrouw die opdracht had om de kraamvrouw te laten zeggen wie de vader was. Dat was in die tijd overigens een hele normale procedure. Vandaar ook dat de pastoor in bijna alle gevallen waarin onwettige kinderen werden gedoopt kon noteren wie de vader was!

Brodes

Wy Droefft Schouteth. Borgemijfche.
pinen, En Raedt der Stadt Bergen op Zoom,
Verklaeren En Certificeren By Dezen, dat
voor ons gecompareert En Verkegendis,
Margo Jans (vroek. Woonend alleen van
Competenten vinderdom, de Welcke Verklaerd
onder Soemuelen Edd Raer almid bekon.
Egk gestatft, Waer En waerachtigh te Zyn
dat Hy op den 22^{en} april deses jaers 1712 is
Verloft van een zoon, daer vader
van is Carel Dingemans Houtepen, Vers
klaerend verders noyt met ymant dan
ders enige vleeschelike (Procreatie of te
doen te hebben gehad noyt ofte oft
alt met den voortat. Carel Dingemans
Houtepen die Hy comparant in daren
nooth voor vader heeft bekent, ten
overlaen van Gemeent van Woon
Jacobus Sanders En Biter wagemakers
schepenen a daer sonder arghe ofte Litt.
Tovonden hebben wy desd slet ons Stadt
Zegel doen bekraglig, En voor onsen gh
fwoog (Bereg in absentie van onsen fleg
(notaris Caelen onderleekenen. Wten op
Augustij xvij. En twaelf.

a. v. Kerst
G. D. P. P.
cc. j. m.

Verklaring van Margo Jans Crock voor o.m. de schepenen en
raedt van Bergen op Zoom dat ze is bevallen van een zoon
waarvan de vader Carel Dingemans Houtepen is. (Rechterlijk
Archief Wouw nr. 1471).

VEROORDELING.

Pas op 10 augustus 1712 komt het tot een veroordeling. Carel Dingemans Houtepen moet de kraamkosten betalen en wordt verder veroordeeld tot

"....ende de voornoemde Marjo Janssen Crock te vreedden te stellen voor de gedaene defloratie van eer en condemnieren de voernoemde Carel Dingemans Houtepen bij provisie inde Costen ten dezen gevallen...." 8)

Houtepen is daar echter niet mee klaar, want hij moet ook nog boetes betalen ingevolge het Egt Regelement van 1656. Dat is gebaseerd op het feit dat hij tot tweemaal toe een onwettig kind heeft verwekt. Eén bij Marjo Janssen Crock en een bij zijn latere echtgenote Maria Heijboers. Die boetes van 40 en 60 gulden logen er voor die tijd niet om. 9) Mogelijk dat hij door die betaling in de problemen kwam en het huwelijk nog ruim een jaar opgeschort werd. In het rechterlijk archief is ook nog een rechtszaak te vinden van de drossaard tegen deze Houtepen om tot invordering van dit geld te komen. Op 18 augustus 1713 protesteert Marjo Janssen Crock nogmaals tegen het vonnis. Misschien dat haar toen ter ore was gekomen dat Carel Houtepen als nog ging trouwen! Het huwelijk werd inderdaad bevestigd op 10 september 1713. In latere jaren wordt nog een hele reeks kinderen geboren:

27-07-1714 Anna Houtepen

20-01-1717 Maria Houtepen

14-12-1718 Joannes Houtepen

27-07-1721 Dingeman Houtepen

11-10-1723 Andreas Houtepen

23-05 1726 Carolus Houtepen 10)

Wat er met Marjo Janssen Crock gebeurde kon ik in het Wouwse archief niet achterhalen. Uit een van de gerechtelijke stukken blijkt dat ze in 1712 in Bergen op Zoom verbleef, misschien dat ze daar ook in het huwelijk trad en alsnog gelukkig is geworden!

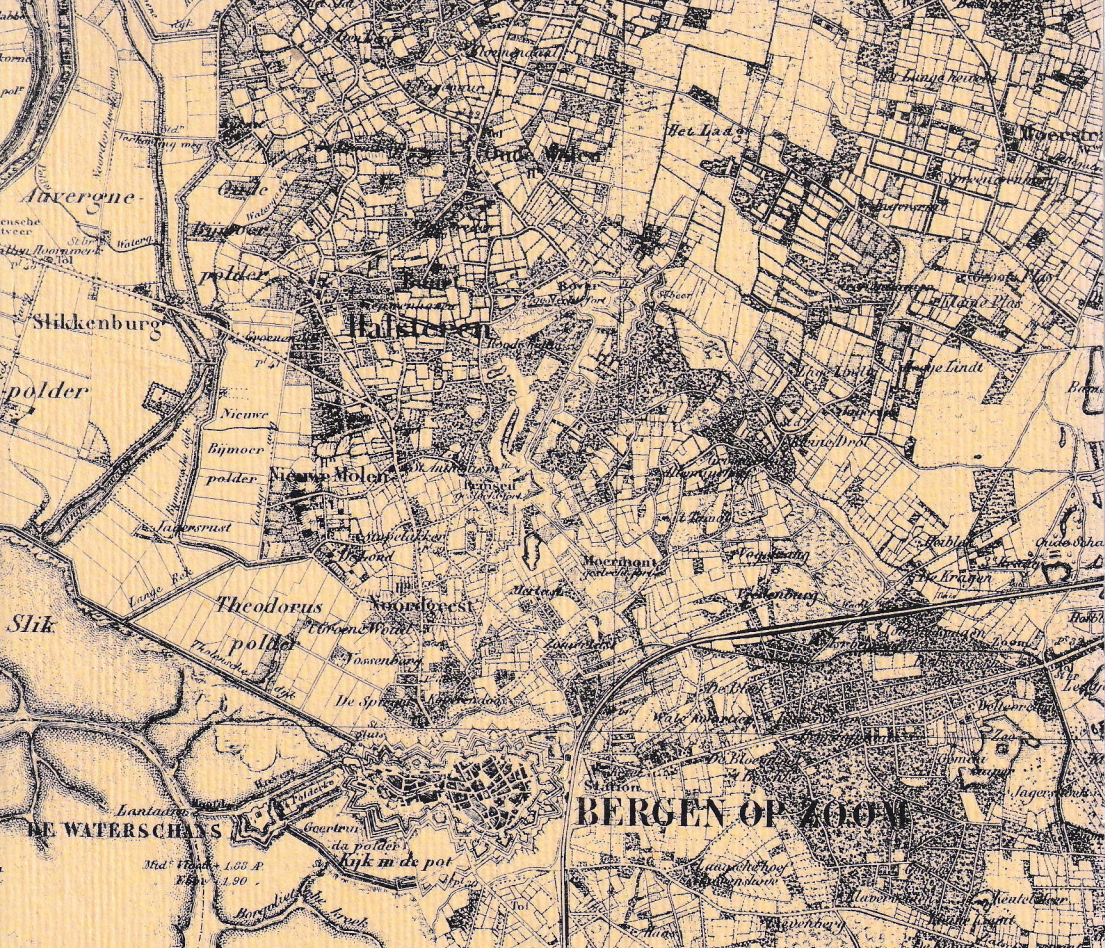
Wouw, 25 januari 1988.

René Hermans.

NOTEN:

1. DTB Wouw nr.14.

2. Rechterlijk Archief Wouw (R.A.Wouw) 1471.
3. R.A.Wouw 1471-Verklaring van 27-11-1711 van Carel Houtepen.
4. R.A.Wouw 1471-Rescriptie van 4-12-1711.
5. R.A.Wouw 1471-Interrochatie (ondervraging) van Carel Houtepen op 31 december 1711. Dezelfde vragen worden nogmaals gesteld op 25 juli 1712, maar ook dan weigert Houtepen te antwoorden als Margo Crock er niet bij is. Als de stadhouder wijst op de aanwezigheid van haar advokaat Broekhuijsen die haar hier vertegenwoordigt, weigert hij opnieuw.
6. R.A.Wouw 1471-verklaring van de schepenen van 26 april 1712.
7. R.A.Wouw 1471-verklaring opgemaakt door G.de Neve op verzoek van Margo Janssen Crock ten overstaan van de schepenen van Bergen op Zoom.
8. R.A.Wouw 95-vonnisboek.
9. R.A.Wouw 95-vonnisboek.
10. DTB Wouw-doopboek nr.3b.

Deze uitgave werd mede mogelijk
door financiële steun van de
Rabobank „Wouw - Kruisland ”

